

DE BARCAROLE VAN ALEXANDRE TANSMAN

DOOR BART BERMAN

De Barcarole uit de Cavatina van Alexandre Tansman is een betoverend stuk muziek. Het is daarom zeer de moeite waard meer over het ontstaan van de Cavatina en de persoon Alexandre Tansman te weten te komen. In dit artikel gaan we in op de Barcarole en op de Cavatina als geheel.

ALEXANDRE TANSMAN

Alexandre Tansman was tijdens zijn leven (1897-1986) een heel beroemd componist, pianist en dirigent. Hij was een kind van Poolse, maar Frans sprekende ouders en hij heeft zijn leven lang, net als de negentiende-eeuwse romanticus Chopin, de Poolse volksmuziek in zijn composities laten doorklinken. Een van zijn mooiste gitaarcomposities is, naast de Cavatina, dan ook een Hommage à Chopin. Een herinnering aan Poolse volksmuziek klinkt trouwens heel duidelijk in het derde deel van de Cavatina, het Scherzino. En welke gitarist kent niet het "Alla Pollaca" uit de Suite in modo Polonico?

Als jonge componist ging Tansman in Parijs studeren en raakte daar beïnvloed door Franse componisten, vooral door Ravel, en door de Rus Stravinsky die toen in Parijs woonde. Met hen heeft hij twee van de kwaliteiten gemeen die zijn muziek zo goed en zo aantrekkelijk maken: helderheid van structuur en een krachtige, nergens zoetelijke samenklank.

Tansman was van Joodse afkomst en Joodse motieven spelen ook een rol in zijn muziek. Wegens zijn afkomst en omdat zijn muziek door de Nazi's "entartet" werd gevonden is hij vanuit Parijs eerst gevlucht naar het door de

Nazi's formeel niet bezette Nice, en in 1941 naar Amerika. Daar raakte hij bevriend met George Gershwin en kwam er een nieuw element in zijn componeren: de jazzmuziek. Misschien komt het daardoor dat zijn muziek zo speels kan zijn, als geïmproviseerd soms, en ook zo relaxed als in het begin van de Barcarole.

De Cavatina is in 1950 geschreven op verzoek van Andres Segovia, die de belangrijke componisten van zijn tijd voor de gitaar wilde interesseren.

DE BARCAROLE

Een barcarole is een stuk in 6/8 maat, dat een gondelvaart in Venetië uitbeeldt. Het wiegende ritme verbeeldt het schommelen op het water, de melodie daarboven is het lied van de gondelier die de boot (boot is barca in het Italiaans, vandaar het woord barcarole) vooruit boomt. Ik ga de Barcarole uit de Cavatina nu wat nader beschrijven en dat is het prettigst te lezen met de bladmuziek erbij. Wie

Scan de QR-code

die niet in huis heeft, kan er dankzij het internet naar luisteren en tegelijk meelezen (vanaf 9 min 38 sec).

In de eerste helft, tot de dubbele streep, komt het boottochtje om zo te zeggen op gang. De eerste vier maten hoor je een inleiding in de lage tonen.

Het wiegende 6/8-ritme zit hier in de bas, die in arpeggio interessante dubbelzinnige akkoorden geeft. Het ligt voor de hand hier de grilligheid van het water in te horen. Die levendigheid speelt zich af onder het oppervlak van de eenvoudige bovenstem, die niet hoger gaat dan de b op de 2e snaar. In de volgende twee maten (5 en 6) verheft zich even een godelierslied, daar is juist de bovenstem ritmisch het levendigst met alleen ondersteunende akkoorden eronder. Het lied verdwijnt al snel in een contrapunt (maat 7 en 8), waarin de bas het weer overneemt. Vanaf maat 9 is de muziek weer de laagte in gedoken, met een lage bovenstem en een nog lagere bas, die steeds zachter een kalm motief herhalen. Dan begint, na de herhalingsstreep, het lied pas echt en wordt niet meer onderbroken. Het bloeit tweemaal op en dan wordt het begin herhaald, dat nu een einde is geworden. Ditmaal zijn er nog twee slotmaten aan toegevoegd. De rondvaart is gedaan, we zijn terug in de haven.

Tot slot iets over de plaats van de Barcarole in de Cavatina. Zoals gezegd: Tansman heeft de suite die uitmondt in deze Barcarole in 1950 geschreven op verzoek van Andres Segovia, de grote gitarist en promotor van de gitaar. Tansman noemde deze suite Ca-

vatina, wat lied of aria betekent, en hij heeft de Barcarole oorspronkelijk als laatste deel gedacht. In de hele suite wordt wel "gezongen" (het derde deel begint zelfs met een melodie in tremolo), maar de Barcarole is helemaal een lied (een beurtzang met het water weliswaar), en misschien was het

daarom het laatste deel. Maar Segovia vond de suite onaf, want hij wilde het publiek niet achterlaten met dit Andantino in het hoofd. Hij vond dat er een dansant slotstuk achteraan moest komen, zodat de mensen in een enthousiaste stemming naar huis gingen. Tansman schreef toen in 1955

de geestige en inderdaad dansante Danza Pomposa. Sommige gitaristen spelen die als laatste deel van de Cavatina, anderen eindigen hun uitvoering van de Cavatina met de Barcarole en spelen de Danza Pomposa als afzonderlijk concertstuk. Voor beide opvattingen is wat te zeggen.

Alexander Tansman, wikipedia commons